

Sigrid Hierschbiel, "Große Stadt - große Probleme. Kleine Stadt besser?", Zur Integration ausländischer Familien in einer Kleinstadt, Eine empirische Untersuchung, (Notizen; Bd. 22), Institut für Kulturanthropologie und Europäische Ethnologie der Universität Frankfurt am Main, Frankfurt am Main 1985, 103 str.

U nizu magistarskih i doktorskih radnji u izdanju Instituta za kulturnu antropologiju i evropsku etnologiju frankfurtskog Sveučilišta pojavila se i magistarska radnja Sigrid Hierschbiel pod naslovom *Veliki grad - veliki problemi. Mali grad je bolji?* Naslov je u upitni oblik preinačena izjava jedne Turkinje na privremenom radu u Saveznoj Republici Njemačkoj. Podnaslovom i uvodom objašnjeno je da se radi o kulturnoantropološkom empirijskom istraživanju društvene integracije, odnosno o mogućnosti integracije inozemnih obitelji u (anonimnom) gradiću na jugozapadu SR Njemačke.

Prema autorici ovog rada, strukturalna analiza problema radničke imigracije ostaje na razini (neantropološke) teorije, a antropolozi istražuju njezine konkretne posljedice. To je legitimni kulturnoantropološki interes ako se kulturna antropologija (prema njezinoj mentorici, Ini-Mariji Greverus) shvati kao "znanost krize" koja nastoji kritički rasvijetliti društvene probleme. Jedna od bitnih dimenzija antropologije jest poimanje načina ponašanja, vrednota i normi kao kulturnih objektivacija i njihovo analiziranje u kontekstu svakodnevice određene grupe ljudi. Takva analiza ne pruža nadu o skorom poboljšanju društva. Prema riječima autorice, ona nastoji samo izvaditi poneki kamen iz bedema koji prožimaju suvremeno društvo i otežavaju ili čak onemogućavaju komunikaciju između pripadnika većine i diskriminirane manjine.

Dosljedno ovako postavljenom cilju, Sigrid Hierschbiel je 1980. u radničkom naselju svog rodnog gradića provela dvotjedno terensko istraživanje kojim je pokušala pokazati stupanj integracije Nijemaca i stranaca u njihovoj zajedničkoj svakodnevnici. Iako je istovremeno razgovarala i s njemačkim i s inozemnim obiteljima (najviše turskim; s jugoslavenskim

se nije susrela), težište je istraživanja ipak na odnosu Nijemaca, kao ekonomski jače i kulturno privilegirane strane, prema inozemnim radnicima. Vrlo kritična prema svojim sunarodnjacima, pokazala je na konkretnom primjeru koji se zaštitni mehanizmi kriju iza osude neshvaćenih i napadanih elemenata stranih kultura. Rezultate nestrukturiranih intervjua, te svoga promatranja sa sudjelovanjem, popratila je statističkim pokazateljima i, nažalost, oskudnim slikovnim materijalom (vjerojatno zbog čuvanja anonimnosti ispitanika).

Razmatrajući odnos pojmova integracije i asimilacije (prvi se odnosi na ekonomsko-pravne, a drugi na kulturne aspekte života), autorica se slaže sa stavom prema kojemu bi se prava integracija mogla postići tek uklanjanjem diskriminacije, razlika unutar radničke klase i osiguranjem jednakih političkih prava. Razmatra i različite modele integracije: monistički, pluralistički, interakcijski, te model integracije kao prijateljske koegzistencije najrazličitijih supkulturnih - i stranih i njemačkih - grupa uz koji objašnjava i pozitivno konotiran pojam geta kao psihološke zone sigurnosti. Prihvata tezu Ine-Marije Greverus o važnosti teritorijalnog aspekta integriteta u jednom kulturno raščlanjenom prostoru, pa tvrdi da bi rješenje napetih odnosa Nijemaca i stranaca - ako je u suvremenim društvenim uvjetima uopće moguće - bilo zamislivo samo ako bi obje strane bile lišene egzistencijalnog straha i stalnog osjećaja prikraćenosti. Danas je znatan dio njemačkog stanovništva nezadovoljan svojim životom, a s uzrocima tog nezadovoljstva strani radnici nemaju nikakve veze. Međutim, frustracije Nijemaca rezultiraju pokazivanjem iracionalne ksenofobije.

Prema polaznoj hipotezi ovog rada mali grad mnogo bolje od velikog zadovoljava potrebu za teritorijalnom satisfakcijom stanovnika i osposobljava ih da na sve "strano" reagiraju s manje straha i obrane, a više s tolerancijom, radoznalošću i prihvaćanjem. Iz nje su izvedene hipoteze da mali grad svojim stanovnicima daje psihološku sigurnost zbog preglednosti prostorno-geografskih prilika, zbog preglednosti društvenih struktura osigurava jasan identitet, a zbog manjeg otuđenja u radnom i slobodnom vremenu omogućuje aktivno življenje. Autorica je ove hipoteze provjeravala pomoću neko-

liko grupa pitanja upućenih i Nijemcima i stranim radnicima. Pitanja su se odnosila na predodžbe o zajedničkom životu koje postoje u svijesti ispitanika: koliko se predodžbe podudaraju sa činjenicama, te na omjer zadovoljstva stanovnika naselja u kome su koncentrirani strani radnici i njihovog osjećaja diskriminacije i otuđenosti. Kratko je izložila osnovne geografske, povijesne i demografske podatke o gradiću u kojemu je istraživala kao i atmosferu života u njemu. Dala je i kratak ali slikovit opis rada, stanovanja, slobodnog vremena i obiteljskog života stranih stanovnika u radničkom naselju, kao i opis njihovih susjedskih odnosa s Nijemcima.

Ustanovila je etnološki vrlo zanimljive mehanizme rješavanja tegoba i sukoba. Za strane je to radnike uključivanje u potrošačku trku, nastojanje da se postigne zapadnonjemački životni standard, zatim (povezano ili nezavisno od prvoga) bijeg u "iluziju povratka u domovinu", te postepeno prihvaćanje normi mira, čistoće i distance koje njemački starosjedioci (iako danas u manjini) nameću naselju. Za Nijemce, agresivno etnocentrične, stranci su "prirodni" (nekultivirani,) ljudi i fizička opasnost. Treći je obrambeni mehanizam nostalgična retrospektivna iluzija, bijeg u sjećanje na "bolja vremena". Istraživanje Sigrid Hierschbiel je pokazalo da i strani radnici i Nijemci žive u nadi da će prvi otići iz Njemačke. Susjedstvo doživljavaju kao provizorni "socijalni vakuum", a zapravo trajno žive u nezadovoljavajućem provizoriju. Konfrontacija sa strancima u funkciji je održavanja onih tananih preostalih veza među njemačkim stanovništvom radničkog naselja, kao i veza tog stanovništva s ostalim građanima (naselje je smješteno na periferiji). Grupni identitet njemačkog stanovništva u naselju više se ne temelji na zajedničkim uvjetima rada i života, već prvenstveno na zajedničkoj predodžbi neprijatelja, naravno grubo uopćenoj.

Autorica je svjesna da ovaj rad, ograničen na jedno radničko naselje i na malen broj kazivača, ima karakter predistraživanja koje na temelju prikupljenih kvantitativnih i kvalitativnih podataka samo upozorava na različite aspekte problematike integracije karakteristične za društvenu situaciju gradića od sedam i po tisuća stanovnika. Relevantnu teorijsku

literaturu, kao i rezultate većih empirijskih istraživanja u SR Njemačkoj, iskoristila je kao polazište i okvir svoga rada. Tim je istraživanjem na još jednom primjeru samo potvrdila već poznate zaključke o problematici društvene integracije stranih radnika. Originalno je u njezinom radu (etnološko) pitanje o eventualnom utjecaju veličine urbane sredine na moguću, odnosno ostvareni stupanj integracije stranih radnika i njemačkih starosjedilaca. Komparativno koristeći istraživanja drugih autora, Sigrid Hierschbiel zaključuje da su problemi u velikim i malim gradovima isti jer su strukturno uvjetovani. Jedina je razlika u tome što svekolika diskriminacija imigranata u velikim gradovima, zbog kvantitativnog aspekta, izgleda daleko složenija, čak nerješiva, dok u malim gradovima postoji u malo ljepšem "omotu", pa je i za diskriminiranu stranu lakše podnosiva. Svjesna nerealnosti pretjeranog optimizma u pogledu parcijalnih rješenja problema kojima su uzroci duboko u strukturi postojećih globalnih društvenih odnosa, autorica se kao etnolog nada da će ovaj angažirano intonirani rad bar za određenu grupu ljudi značiti posredovanje koje će im olakšati međusobno upoznavanje i prihvaćanje.

MAJA POVRZANOVIĆ

Gisela Welz, Räume lokaler Öffentlichkeit, Die Wiederbelebung historischer Ortsmitelpunkte, (Notizen, Bd. 23), Institut für Kulturanthropologie und Europäische Ethnologie der Universität Frankfurt am Main, Frankfurt am Main 1986, 300 str.

U 23. svesku časopisa *Notizen* Instituta za kulturnu antropologiju i evropsku etnologiju frankfurtskog sveučilišta, kao i u prethodnom, objavljena je magistarska radnja iz kulturne antropologije rađena na tom sveučilištu pod vodstvom Ine-Marije Greverus. To je rad Gisele Welz *Prostori lokalne javnosti: ponovno oživljavanje povijesnih mjesnih jezgara*.

Lokalnu javnost (*lokale Öffentlichkeit*) autorica određuje kao kulturnu vrednotu koju nastoje ostvariti starosjedioci i novi stanovnici